

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIAZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
כתובת: ת.ד. 17209 תל אביב 69051
דואר אלקטרוני: lili@lyhaber.com
טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

גליון 20, דצמבר 2007 טבת ה'תשס"ח

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

מוזיאון זיכרון ברחוב ליפובה 4 בקרקוב

פרוץ המלחמה ועד לסיומה, יספרו למבקר בתערוכה את סיפורה של העיר והקהילה היהודית. גם מקומם של פעולות ההתנגדות הצבאיות והאזרחיות, הפולניות והיהודיות, יוצגו וילמדו במקום.

התערוכה תשתרע על פני שלוש קומותיו של הבניין ותכלול, מלבד אולמות תצוגה, גם אולמות לימוד, ספרייה ואולמות לכנסים.

על פי המתוכנן

ימשכו עבודות הבנייה והשיפוץ במקום עד לחודש נובמבר 2008, ובאביב 2009 יפתח המוזיאון לקהל הרחב.

ראש עיריית קרקוב, פרופ' יצק מייחרובסקי, מינה 10 אנשים לוועדה המתכננת וביניהם גם נציגה של ארגון יוצאי קרקוב בישראל.

בנין "אמליה" ברחוב ליפובה 4

מועצת עיריית קרקוב החליטה להקים מוזיאון זיכרון במקום שבו שכן בעבר מפעל "אמליה", ברחוב ליפובה 4, אתר הידוע כ"מפעל של אוסקר שינדלר".

השם הזמני שניתן לפרויקט הוא "קרקוב בשנים 1939-1945", והוא אמור לכלול מצגת אינטראקטיבית המשלבת מולטימדיה ואמצעי תצוגה עדכניים.

התערוכה תאפשר לשמר את הזיכרון, להציג, לחקור וללמד את ההיסטוריה של העיר, ששימשה בירת הגנרל גוברנמנט, בהקשר הפוליטי, החברתי, הכלכלי, האידאולוגי והאורבני. תאור חיי היום-יום של תושבי העיר והפליטים וגורלם, החל מהימים שלפני

קצרים

המהדורה השנייה והמתקנת של "מדריך למסייר בקרקוב" יצאה לאור, לאחרונה, על ידי "מורשת". אנו רכשנו עבורכם מספר עותקים של המדריך, והמעוניינים ברכישתו מתבקשים לשלוח אלינו המחאה על סך 60 ש"ח.

בכל יום ד' בשעה 20:30, בתאטרון הפיצלע בבית יוסף באו (ברדיצ'בסקי 9, תל אביב), מופיעות הדסה וצלילה במופע "רבה ויוסף באו - הנס". במופע בדיחות, שירים והקרנת סרטים, וכן ניתן לרכוש ציורים, ליטוגפיות, ספרים וחולצות של יוסף באו. לתיאום 054-4301439 / 054-4212730.

בקז'ימייז' שבקרקוב נפתחה, בהנהלת חב"ד, חנות למכר אוכל כשר. החנות נמצאת בבית הכנסת איזקה שברחוב קופה 16.

לאחרונה הסתיים תרגומם של רשומות לידה, פטירה ונישואין של יהודי ווילנא 1903-1942, במסגרת פרויקט Jewishgen באינטרנט. לפרטים יש לפנות, בדוא"ל באנגלית, אל פול הורמן pahorman@gmail.com

בקיץ האחרון הסתיימו עבודות השיקום והחידוש של המצבות בבית הקברות היהודי בכשנוב, שנמשכו מספר חודשים בתמיכת העיריה ובמימון תורמים יהודים. בימים אלה מסתיימות העבודות של שיפוץ החומה וחיזוקה. הקהילה היהודית בקטוביץ סרבה לקבל את האתר לבעלותה ולאחזקתה, ולכן עיריית כשנוב קיבלה על עצמה את המשך הטיפול והטיפול של המקום.

65 שנה לחיסול גטו קרקוב

המצעד יתקיים ביום א' ה-16 במרץ 2008 ויתחיל בשעה 12:00 בכיכר גיבורי הגטו, משם נצעד לפלשוב, דרך שרידי חומות הגטו שנתרו ברחוב לבובסקה, ועד למצבה בפלשו, שהוקמה על שרידי שני בתי קברות יהודיים.

במוצאי שבת, ה-15 במרץ 2008, יתקיים בבית הכנסת "הטמפל" קונצרט הצדעה לכבוד 60 שנה להקמת מדינת ישראל. בקונצרט יופיעו כ-70 חברים מ-3 מקהלות בניצוחו של יעקב הולנדר - יליד קרקוב - מעבד, מנצח ומלחין עתיר פרסים והצלחות ששיריו שבוצעו בפי טובי הזמרים בישראל הפכו לנכסי צאן ברזל של הזמר העברי. על הפסנתר - דוד זבה.

במשך שבע מאות שנה התקיימו בקרקוב חיים יהודיים עשירים. מאות שנים של גשוגו הביאו לפריחה של מוסדות יהודיים, מהשיבות דרך ועדי הקהילות ועד לתנועות הנוער, מן החסידות ועד ההשכלה. מאז השמדת יהודי פולין בשואה אנחנו זוכרים את האין.

גם השנה, כמידי שנה מזה למעלה מעשור, יתקיים בקרקוב מצעד זיכרון לציון 65 שנה לחיסול הגטו היהודי בפודגוז'ה. מצעד הזיכרון נערך בחסות ראש עיריית קרקוב, הקהילה היהודית בעיר, הפסטיבל היהודי בקרקוב והמכון לתרבות יהודית, ומשתתפים בו מאות אנשים מפולין ומחוצה לה.

חנוכה בקרקוב ובפולין

בחנוכה השנה חודש מינהג הדלקת נרות חנוכה במספר מקומות בפולין, וביניהם גם בקרקוב ובסיים בוורשה.

הדלקת נרות חנוכה בכרך שרוקה בקז'ימייז'

בכרך שרוקה בקז'ימייז' הוצבה חנוכית ענק, ובהדלקת נר שיש של חנוכה התכבד ראש עיריית קרקוב, פרופ' יצק מייחרובסקי. עוד השתתפו בהדלקת הנרות ראש הקהילה היהודית בעיר תדאוש יעקובוביץ, אליעזר גור אריה נציג חב"ד בעיר ומאות רבות מתושבי העיר.

בטקס הדלקת הנר השביעי של חנוכה, שהתקיים בסיים הפולני, התכבדו נשיא פולין ורעייתו בהדלקת נר ואחריהם הדליקו נרות הרב הראשי של פולין הרב מיכאל שוורץ, הארכיבישוף מיץ' המטרופוליט של ורשה, פיטר קדליצ'יק ראש הקהילות היהודיות בפולין, שגריר ישראל בפולין ואחרים. נשיא פולין איחל ליהודים החיים בישראל ובגולה, וביניהם בפולין, "שלום ושלווה".

הבית ברחוב יוזפינסקה 22

גשרים מנייר עם ערמונים ונשרים עשויים מביצים שרוקנו מתוכן בצורה אומנותית והודבקו זו לזו בלכה אדומה. בנוסף לסוכה זו עמדו בחצר עוד שתי סוכות: האחת של משפחת שידלוב והשניה של בעלי מלאכה, בניו של מנדלבאום הזקן היו בעלי גוף וחזקים, ועליהם סופר שכל שנה, בהתחדש המהומות האנטישמיות באוניברסיטה, היו יוצאים להגנת הסטודנטים היהודים והפליאו מכות בפורעים, יחד עם בני גלזמן – הסבלים מרחוב יוזפה.

פירשטיין היה שמש בבית הכנסת, בעל הדרת פנים וזקן מטופח. הוא היה אביה של גבי בלט, אמו של אפרים חברי. כשחזרה משפחת בלט מפלשתינה אחרי 10 חודשים, היא מצאה אכסניה זמנית, שנמשכה כשנה, אצל הפירשטינים. בשכונתם גרה משפחת קידאס הנוצרית. אב המשפחה, שחום עור ובעל שפם שחור גדול, דמה לצועני, והיה בעל עגלה רתומה לסוס כחוש להובלת חומרי בנין. ממול גרה משפחת מרכלבסקי בעלי המעגליה; שני הבנים היו גנבים מועדים, ופעם פרצו לבילה לבית המלאכה של אבי וגנבו מספר חליפות מוכנות למסירה. בפניה חשוכה על ידס גר אדם נכה עם קביים, אשר לא דיבר עם איש. במבנה שבחצר היה בית מלאכה לשלטים, בבעלות מר שפסמכר, אשר את עבודתו הכין בחצר. הוא היה פורש בד או קרשים ארוכים לאורך קיר המבנה, מורח צבע התשתית המסריח, ועליו באותיות קידוש לבנה היה כותב את שם המפעל או בעל החנות. במדרגות עקומות ורעועות מעץ אפשר היה לטפס לקומה השניה, שם גרה משפחת מט. אבי המשפחה שימש דיין בבית הדין הרבני והם היו עניים מאד. מולם התגוררה משפחת דינר, שעסקה במריטת עופות ומכירתם. מקומה זו הובילו מדרגות רעועות אל עליית הגג, שם ניצבו לולי התרנגולות של משפחת דינר, ובשכונתם התרוצצו חתולים ועכברים. למטה, בקומת המרתף, גר מר קובלסקי, חצרן הבית והשומר, שהיה יוצא בתחתונו לפתוח את שער הכניסה למאחרים שהגיעו אחרי השעה 10 בלילה.

במרכז החצר היתה באר ממנה שאבו מים כל דיירי הבית. רק בשנות השלושים הוכנסו מים זורמים לבית. אבי ומשפחת גינציג היו הראשונים שזימו זאת. הם גם ראשונים התחברו לרשת הגז, לרשת החשמל, ובנו בשתי הדירות בתי שימוש מודרניים, כדי לא לרוץ לבתי השימוש המשותפים שהיו במרחק כמה עשרות מטרים. מתחת לבית והחצר היה מרתף, אליו הובילו מדרגות תלויות וחשוכות. במרתף היו תאים לאיחסון פחם ותפוחי אדמה, והיה זה מקום מושלם למשחקים לילדים.

מנתי שמות שכנים אותם דליתי מנבכי זכרוני. לא את כולם אזכור. יהיה זה נר זכרון לאנשים ולעולם שהיה, ואינו עוד.

צבי נתן

הבית בו גרנו, ברחוב יוזפינסקה 22, היה בית פינתי גדול, בעל שתי קומות ושתי כניסות, ומבנה נוסף הסוגר את החצר מעברה השני. הבית היה בבעלות משפחת דיאמנט, אשר נחשבו לאנשים אמידים. הבת נישאה לגינציג והאח דיאמנט, רווק זקן, גר אתם יחד. לצורך ניהול עניני הבית נשכרו על ידס שרותיו של מר קושצ'וב, לגיוניסט לשעבר, אדם קשוח במיוחד. דיירי הבית היו לרוב קשי יום, בעלי מלאכה וסוחרים קטנים, ולרוב התקשו לגייס כסף לתשלום שכר דירה, ורק קושצ'וב זה היה מסוגל לסחוט (באימים) את המגיע. בהיותי נער הסתובבתי בתוך הבית, הייתי מציץ לכל הדירות והכרתי כמעט את כל הדיירים.

עד היום זכורות לי המשפחות שגרו בבית, ואלה דיירי הקומה השניה: שידלוב, אשר חבש קולפך בשבתות, והתגורר עם בנותיו התופרות ושני בניו; מר קופל, שעסק בסחר במטבע זר ב"בורסה", עם בנו יונה "פירולקה" שהצטיין כשחמטאי מבריק; הנוצרי גדובסקי, שהיה פועל רכבת ונשא את הדגל האדום של מפלגתו, פ.פ.ס., בראש תהלוכת אחד במאי. מנשביץ, יהודי דתי בעל הדרת פנים וזקן שחור ארוך, התגורר בבית עם שמונה בנותיו (שחפפו את שערותיהן כל ערב שבת בנפט, והריח החריף התפשט למרחקים); ויינברג הגינזי, הסרבר (קייטרינג); נכה האזור השען; בדר הסנדלר עם אשתו המתגדרת; היילמן – סגפן ופרוש, שנחשב לאדם רוחני ומלומד; לוטסטרטן מנדל הפחח ואשתו שיינדל, שהיתה אחות אבי.

בקומה הראשונה, הקומה שלנו, בנוסף לבעל הבית גינציג שדירתו היתה גדולה ומרווחת, גרנו אנו, ההורים אסתר ודוד נתן והילדים פרניה, יאן ואנוכי. סמוך לדירתנו היתה דירתם של קיבה וקייילה פרטיג ובנם יעקב – הם היו אופים בביתם דברי מאפה – בייגלך, עוגיות ביצים (איינער קיכלעך) – ומוכרים אותם בבתים מתוך סלסלות קלועות כרוכלים. באותה קומה התגוררו גם ראון השתקן, שסחר בתבואה בקלפז' וחנתו היה עושה תיקים מעור, יחד עם בנו ווק, גבה קומה ורזה, שחלם להיות שחקן תיאטרון ואף עשה צעדים ראשונים על בימת התיאטרון ברחוב בוכנסקה 7, והבת קרולה שהיתה בת גילי והיתה רודפת ומפתה בנים מצעירותה. באותו אגף היה גם בית המלאכה לחיטות של אבי שבו הועסקו 4-8 פועלים, ובסמוך לו גרה סבתי חנה ביילה בחדר בודד ששכרו עבורה הורי, כאשר הדוד והדודה גוטפרינד ירדו מנכסיהם ונושלו מדירתם המרווחת בזבזצ'ה.

באגף השני באותה קומה התגוררה משפחת רוגובסקי הנוצרית, ולה תאומים בני גילי, טדק ואירנה. מדי שנה בחג המולד הייתי נכנס אליהם לראות את עץ האשוח המקושט. לידם גרה משפחת בלט שהתפרנסה מגזירת עור לנעלים, יחד עם בתם סטפה שסיימה את ביה"ס העברי והמשיכה בלימודי משפטים, בתם יהודית ובנם אפרים – הלא הוא חברי הקרוב והיקר מילדות. יחד גדלנו, יחד שחקנו, יחד הלכנו לבית הספר, ויחד סיימנו את חוק לימודנו התיכוניים. מעבר לקיר גרה משפחת בלומנקרנץ שבבעלותה היתה חנות למוצרי רקמה, ויחד עמם גר בנם משה, שכינויו היה מוינע-קוזה ועבד כשוליה אצל פרוון, ולאחר שרכש את מקצוע הפרווה התיישב בגדיניה שלחוף הים הבלטי ועשה חיל. אחותו פרידקה עלתה לארץ ישראל כחלוצה.

במרפסת הבית התגוררה משפחת שנהרץ, חייט נשים מסכן ושני גיסיו בורנשטיין מזילונקי שלידי קרקוב; משפחת וג, בעלי חנות מכולת והורים לבן חרש-אילם, מנס; בירנר הזקן והנהרג שחלון דירתו פנה אל חצר הבית ולא פעם נרטבו מסילוני המים ששפך עלינו כדי לגרשנו מהחצר ולא פעם שברנו בשוגג את שמשת חלוננו בכדורגל עשוי סמרסטוטים בו שחקנו להנאתנו; הסנדלר שידלו (נוצרי) שלא מש משפרפרו, שפוף ושוקד על עבודתו יומם וליילה יוצא לו מוניטין בכל האזור. עליו היו אומרים כי ידע להפוך נעליים בליות וקרועות ל"כמעט" חדשות.

איש טוב לב שהיה משתכר מזמן לזמן, אהב ילדים והיה מחלק ממתקים לכולם. הוא עצמו היה אלמן וחשוך ילדים.

מנדלבאום האדמוני, בעל הכרס, היה מבוגר הסוכה המרכזית השנתית. הסוכה שהוקמה בחצר, עוטר שרשראות צבעוניים,

הבובובר

בן דוד שלנו מחשנוב, מאיר, היה מצטרף אליהם. את הנשים חייבה רק פאה ולבוש צנוע, השרוול היה חייב לכסות את המרפק והשמלה מכסה את הרגליים עד הקרסול. רניה למדה בבית ספר תיכון מקצועי. משה, בנוסף ללמודי הקודש, התכונן בבית לבחינות בגרות אקסטרניות. הם קראו הרבה בפולנית, על כך לא חלה כל הגבלה. היו להם אח ואחות נשואים, האח היה תולעת ספרים סגפנית, דמות נזירית שיכול היה לחיות ללא אוכל אך לא בלי ספרים.

חסידי בובוב פזורים בעולם כולו, אך העולם היהודי של חסידי בובוב בקרקוב – איננו.

לאה (לושיה) שנער

בין קרובי משפחתי היו גם חסידי הרבי מבובוב. אחות הבכורה של אבי נישאה לשלמה, חסיד הרב מבובוב ואחרת נישאה לקצין בצבא הפולני, שהיה מתבולל גמור. שני הגיסים היו ידידים בנפש, והיו מנהלים שיחות ארוכות, למרות השוני בסגנון החיים. הייתי מיוחדת עם בני דודי רניה ומשה, שניהם צעירים מלאי שמחת חיים, ואהבתי לבוא לביתם. חסידי בובוב התייחדו בלבושם השחור וארוך, גרביהם הלבנות וכובע חסידי אותו חבשו בכל ימות השבוע, ובשבת – השטריימל. מידי פעם נסעו לרב הנערץ עליהם לקבלת עצה או לחברותא עם חסידים אחרים. באותם מפגשים הם שרו ביחד, רקדו ולא התנזרו מאוכל טוב ושתייה חריפה. שמחה לשם שמיים.

השלמת חלום וסגירת מעגל

נולדתי בקרקוב ב-1948 והגענו לארץ כשהייתי בן שנתיים. גרנו ברח' Starowilska 89, מספר בתים לפני נהר הוויסלה, מאחורי רובע קזימייז' ובתי הכנסת שבו. משחר ילדותי שמעתי על האוניברסיטה היטלרית בקרקוב. אמא שלי, הנקה לבית קונץ, דיברה על האוניברסיטה ביראת קודש והשם "יגאלונית" הילך עלי קסמים.

מטבע הדברים, לא יכולתי בגיל כה צעיר להבין את משמעותה של "אוניברסיטה" ואת החשיבות ההיסטורית שהייתה ליגאלונית. רק בשנים מאוחרות יותר התבהרה לי משאת הנפש הבלתי-ממומשת שהייתה לאמא שלי בנושא – בצעירותה, בשנות ה-30 של המאה הקודמת, היא רצתה ללמוד באוניברסיטה אך לא התקבלה. הדברים לא נאמרו אף פעם בצורה מפורשת, אך הייתה אמירה משתמעת שהסיבה לכך הייתה התגברות האנטישמיות בפולין באותן שנים.

וכך, אט אט הלכה והתפתחה בקרבי מין תחושה של "עשיית תיקון" להפסד הגדול שלה. שאיפה זאת התחזקה עוד יותר, באורח פרדוקסלי, דווקא לאחר פטירתה ב-1984. לימים, כשהפכתי למרצה באוניברסיטאות בארץ ובארה"ב, תחושה זאת הלכה וקרמה עור וגידים וקיבלה ביטוי מאד ספציפי וממוקד: "אני אהיה פרופסור באוניברסיטה שסירבה לקבל את אמי כסטודנטית."

בצוק העיתים, רק לפני כשנתיים התחלתי לבדוק את האפשרות לממש את שאיפתי. בעזרת ידידה בקרקוב יצאתי קשר עם המופקד על הקתדרה ללימודי המזרח הקרוב והרחוק, פרופ' אנדז'י קפישבסקי. להפתעתי קיבלתי ממנו מייד תשובה חיובית ונלהבת, והוא נענה כמעט לכל משאלותי ואילוצי.

וכך, הגעתי לקרקוב בראשית חודש מאי ולימדתי באוניברסיטה שני קורסים סמסטריאליים מלאים בתוך חודש אחד. קורס אחד על "הפוליטיקה הבין-לאומית של המזרח התיכון", והשני על "המזרח התיכון בראשית שנות ה-2000 – משבר זהות ואוריינטציה". שניהם נועדו לתלמידי MA בלבד ושפת ההוראה הייתה אנגלית.

בסך הכל היו לי כ-60 סטודנטים. הם הופתעו לגלות כי המרצה הוא יליד קרקוב וכי ניתן לדבר בכיתה ולשאל אותו שאלות בפולנית, שפה שהוא מבין היטב, אך מתקשה לדבר בה. תדהמתם גברה כשחלקתי עימם בתום הסמסטר את הסיבה האמיתית להיותי שם. גם ראשי המחלקה הופתעו לשמוע על כך, אך למרות זאת ההזמנה לשוב וללמד שם נשארה פתוחה.

חוויית ההוראה באוניברסיטה והשהות הרצופה בת 30 הימים בקרקוב חיזקו עוד יותר את הקשר הסמוי, והבלתי-מוסבר, שיש לי עם עיר הולדתי. אך מעל הכל, יש לי תחושת סיפוק אדירה מהגשמת חלום. לא היה כמעט יום בקרקוב שלא חשבתי על אמי ועל "מה היא הייתה אומרת אילו הייתה רואה". אני בטוח שבהיותי פרופסור ביגאלונית הגשמתי הרבה מעל ומעבר למה שהיא חלמה.

פרופ' יעקב גולדברג

בית היתומים של הסתדרות מזרחי

בשנים שלאחר המלחמה פעל בקרקוב "בית היתומים", אשר נוהל ע"י הסתדרות מזרחי ותנ"ע הועד הגלילי. מאיר פורת (אז מרק פטרושקה) מבקש לאתר את כתובתו של בית היתומים, בשנים 1945-1946.

בתמונה: שמאלי בשורה שלישית מלמטה עומד מרק פטרושקה ולימינו אמו הנקה, שהייתה

מדריכה במוסד. ראשון מימין בשורה השנייה - בנימין צנטסקר.

כל הידוע פרטים על בית היתומים, היכן היה? האם ברחוב מיוזבה 26 במבנה שבו שכן קודם לחורבן בית הספר תחכמוני? מיהו המנהל? ומיהו החניכים? מתבקש לפנות למאיר פורת: 077-6631239.

תצלומים מהווי תנועת "עקיבא"

דב יוהנס, חבר הנהגת "עקיבא" לפני השואה וחבר הנהגת "איחוד הנוער הציוני - עקיבא" בתקופה שלאחר המלחמה, מסר לארכיון "משואה" אוסף של למעלה ממאה תצלומים אשר צולמו בראשית שנות השלושים, קודם לשואה. התצלומים מספרים את סיפור פעילותה של תנועת נוער יהודית-ציונית לפני המלחמה, ואפשר למצוא בהם תצלומים ממערכת כתב העת "דברי עקיבא", חברי ההנהגה, נציגות התנועה בקונגרס הציוני, ההכשרות החקלאיות וחברי השכבה הצעירה.

בימים אלה נמצא בעיצומו פרויקט דיגיטציה של ארכיון "משואה", המתבצע בשיתוף עם מוזיאון השואה בווישניגטון ו-ועדת התביעות. עד כה מוחשבו למעלה מ-60 אלף תיקים וצולמו למעלה מחצי מליון תצלומים ומסמכים ארכיוניים.

קוראים כותבים

באחד הגליונות התפרסמה כתבה על בית הכנסת "ציפריס". סבי, סלומון איסנברג, תעשיין מאד עשיר, היה אחד התורמים החשובים להקמת בית-הכנסת, ומונה לנשיא ראשון לחיים (לצערי לא לזמן רב). אבי ואני התפללנו שם בראש השנה וביום כיפור, ואני זוכר את הלוח משיש שחור אשר ניצב ליד ארון הקודש, עם שמו ותפקידו.

דן ערד

בגליון מס 19 התפרסם צילום שוק דגים ובית הכנסת אייזיק. בשנת 1923 התקיימו, בחדר קטן במבנה, לימודי כיתה א' של בית ספר תרבות. למדתי שם בכיתתו של המורה זילברמן, ורק שנה מאוחר יותר התקבלתי לבית הספר הממלכתי ברחוב Zielona. אולי מישחו למד איתי באותו בית?

צבי גרינגרס

אמי ברוניה קורנבלום לבית פלדבלום, התגוררה על יד משפחת גבריטיג בקרקוב. היא סיפרה לי כי למעשה שם המשפחה היה ברטיג (Bertig), אולם משום מה היו משתמשים בשם גבריטיג. האם זה שמו הספרותי?

יוסף קדרון

אני מדריך פולין שנהנה כל פעם מחדש לקרוא את עיתון קרקוב שאתם מוציאים לאור. היום היתי שותף לחוויה גדולה בלוחמי הגטאות, הכינוס של יוצאי קרקוב. נהנתי לשמוע את סיפור צינגריה 65 שנה אחרי, ובמיוחד לראות ולשמוע את יוצאי קרקוב מדברים ביניהם (בעל כורחי האזנתי לכמה ויכוחים סוערים על מי היה איפה, ומי לבשה מה לפני יותר מ-60 שנה...), ולהיות נוכח באולם אחד עם אנשים שעד כה רק שמעתי עליהם. יישר כוח!!! והמון תודה

עמית

מי מכיר? מי יודע?

לאונרד אופנהיים מבקש לדעת מה עלה בגורל בני משפחת הלר מקרקוב. המידע האחרון עליהם שהיו בקרקוב ב-1941 וגרו ברחוב Łazarza מס' 3. כל מי שיוודע דבר על גורלם של אם המשפחה קריידל לבית נייס (Neiss), בנה סנדר יליד 1920, הבת לאה-לולה ילידת 1922 ובן ציון יליד 1924 - מתבקש להודיע למערכת או לכתוב בדוא"ל shippees@comcast.net

נכדי שלמה לבית פינגרהוט ויוכבד ליברמן מחפשים מידע על המשפחה. ידוע שאביהם, אליעזר (ליזר) ליברמן, נולד בשנת 1920, היה בתנועת נוער "עקיבא", שיחק כדורגל בקבוצת "הגיבור" ואח"כ ב"מכבי". בזמן המלחמה היה בגטו קרקוב, נשלח למחנה עבודה ונמלט לרוסיה במסגרת הצבא הפולני. משפחתו נשארה ככל הנראה בקרקוב ונספתה. כל מי שיכול להוסיף מידע על המשפחה, מתבקש לפנות ליוכבד (ליברמן) ארליך טלפון: 052-6961766.

הכנסת ספר תורה לבית המדרש של מגלה עמוקות

הודלקו כל נורות החשמל. פנים בית המדרש, שסוייד מחדש, זהר כולו. הוא לא יכול היה להכיל את כל אלה שהצטרפו לשמחה. רובם נשארו בחוץ ונראו כהמון אנשים העומדים מול מגדלור. הספר הוכנס, הונח על במת הקריאה ואנשים ניגשו לראות ביופי האותיות. הספר נגלל עד לפרשת השבוע, ואז החלו בקריאה.

אחרי הקריאה החלה הסעודה. מנה אחר מנה, בלי קץ, בלי סוף. המאחרים, מחזיקי הבקבוקים, הכוסיות ומגשי העוגיות, חילקו אותם בין המצטופפים בחצר בית המדרש. צלילי השירים ריחפו בכיכר ובסימטאות. הצעירים שהצטופפו בפלוש של בית הכנסת, מבוסמים משתיה מרובה, הוציאו כלי נגינה והחלו מנגנים פזמוני ריקודים. בחצות יצאו לרחובות בשירה ונגינה בהעירם את דיירי הבתים.

אחרי חצות נגמר הכל. אבא ובני המשפחה נותרו עדיין וקראו את מברקי הברכה שהגיעו מידידים וממכרים שמסיבות שונות לא יכלו להגיע. בין המברקים היה גם זה של נחום סוקולוב, נשיא ההסתדרות הציונית, אשר הוזמן כאחד הצאצאים של ר' נתן נטע שפירא ה-"מגלה עמוקות", שעל שמו נקרא בית המדרש.

בשעות הקטנות של הלילה חזרנו הביתה. ברחובות השכונה עמדה הדממה. רק השמש של בית הכנסת הישן קרא את "השומרים לבוקר" לתפילה. אנשים בודדים החלו לצאת משערי הבתים..."

יוסף בוסק

הראשית האפופה אגדות מהעבר היהודי וזרועת בתי תפילה ושיטבלך.

הכיכר היתה מרוצפת בצורה גרועה, וגם לא היתה מוארת כראוי. אך בשעה ששיירת החוגגים נכנסה לתוכה, הכל נשתנה בה. מן הסמטאות, מהבתים, החלו לזרום אנשים נושאי ספרי תורה. תוך ריקוד ושירה הלכו לקבל את ספר התורה החדש. אלפי נרות דלקו. בחלונות עמדו אנשים וגם בידיהם פמוטים ונרות דולקים. אמהות החזיקו את תינוקותיהן בזרועות והתבוננו בשיירה. הזקנים, שלא הצטרפו לריקודים, עמדו מהצד ורקעו ברגליהם לקצב המנגינות, מחאו כפיים, ועיניהם מכוונות כלפי שמים. הבתים שמסביב לכיכר היו צרים וגבוהים, האורות הבהבו, והכל קיבל צורה של עולם מכושף.

בשעה שהשיירה נכנסה לחצר בית המדרש, אשר עד כה היה שרוי באפלה,

בשנת 1930 תרם אבי ז"ל, לאון לייביש יהודה בוסק, ספר תורה לזכרו של סבי, זכריה בוסק. הספר נתרם לבית הכנסת "מגלה עמוקות" שהוקם במאה ה-16 והוחבר על ידי הפולנים, לאחר גירוש היהודים מקז'ימייז', בחיפושיהם אחר אוצרות שהוטמנו כביכול בקירותיו.

וכך תארתי בספרי "והאיל לא נאחז בסבך" את טקס הכנסת ספר התורה:

"זוכר אני היטב את החגיגה גדולה האחרונה שנערכה בבית המדרש הזה. אבא שלי, ליאון, תרם ספר תורה לזכר סבא המנוח. בכל העולם היהודי ידועים היו סופרי הסת"ם שבליטא. אבא עם אחיו רומק נסעו לעיירה סלונים הרחוקה, ושם הזמינו את הספר. שנתיים ארכה הכתיבה וספר התורה הגיע. למסיבה שערך בדירתו, לסיום הכתיבה, הזמין אבא רבנים, ידידים ומכרים, וכל אחד התכבד במילוי אות אחת. ראשון הממלאים היה הרב הדיין

ראב"ד קרקוב, ר' משה בלייכר, בן דודה של הסבתא. אחריו באו אחרים וידידים, וראשונים סיני אלכסנדרוביץ וקלמן באומינגר. ליד כל אחד עמד הסופר ופיקח על המילוי, שנעשה בנוצת אווז. נטפי זיעה עלו על מצח הכותבים בדחילו ורחימו. לאחר שרשם את האות, קיבל כל אחד כוסית יין ופרוסת עוגה, וכל הקרואים בירכוהו. כולם היו מאושרים מעבודת הקודש שעשו.

משחשתיימה הכתיבה לקח אבא את הספר בזרועותיו, ויצא מהבית לרחוב. מעל לספר התורה נפרשה חופה. אבא הלך, ואחריו עשרים-שלושים יהודים. אט-אט הלכו כולם ונורות דולקים בידיהם. הם הלכו ושרו מזמורי תהילים. עברו ברחובות הרובע היהודי ונכנסו לכיכר

בית המדרש של מגלה עמוקות "על הגבעה" אשר נהרס בזמן המלחמה. מימין גדר הלבנים של בית הכנסת הישן.

על האדם שביקש להקבר סמוך למגלה עמוקות

מקדים את פנייתי אליך לפנייה מבית הדין של מעלה לתבוע הסברים ממך, מדוע לא תקבור אותי במקום שרכשתי". משהקץ ראש הקהילה משנתו, ביטל את הדברים כשהוא משוכנע שאך חלום חלם. בלילה הבא חזר שוב הקבצן ופקד את ראש הקהילה בשנתו. ובלילה השלישי אמר הקבצן: "זו אינה בדיחה, או שתקבור אותי במקום ששיד לי או שאביאך לכאן, עמי". נבהל ראש הקהילה, פנה אל הרב הראשי קרקוב שהיה קבליסט ידוע, סיפר לו את האירועים חלקם, וביקש בעצתו. השיבו הרב: "לא היית רשאי למכור את חלקה תמורת מאה טלר, אך משמכרת – שייכת החלקה לקונה". אמר ראש הקהילה: "אם כך, מה עלי לעשות? מחד, הקבצן מאיים להרגני ולהביאני בפני בית דין של מעלה, ומאידך כיצד אוכל להורות לקבור אותו על ידי ה'מגלה עמוקות'? הרי כל אחד בקהילה ידרוש הסברים מדוע הועדף הקבצן על פניו ומדוע נמכרה החלקה בסכום נמוך כל כך?"

השיב הרב: "משיופיע הקבצן הלילה בחלומך, אמור לו שעדיין אינך מוכן להופיע בפני בית הדין של מעלה, ואתה מבקש להסדיר את הנושא כאן, על פני האדמה, בפני בית דין רבני". למחרת בבוקר התכנס בית הדין של קרקוב, הרב הראשי הניח טלית על הכסא אשר יועד לנשמתו של הקבצן, וראש הקהילה טען את טענותיו בפני בית הדין. לאחר דיון קצר פסק הרב הראשי: "איין אנו יכולים לקבוע האם הקבצן קדוש דיו כדי להקבר סמוך לימגלה עמוקות, אך אם אכן קדוש הינו – אין הוא זקוק לעזרתנו". למחרת בבוקר נמצא קברו של הקבצן ריק, ותלולית עפר טריה נראתה סמוך לקברו של ה'מגלה עמוקות'. אולם, מכיוון שאיש לא ידע את שמו של הקבצן, הונחה אבן על קברו, ועליה נחרט: "כאן נטמן צדיק בלתי ידוע".

הקבליסט הקרקובאי נתן נטע שפירא (1583-1633), שנודע בשם "מגלה עמוקות", נחשב על ידי צאן מרעיתו כאיש קדוש. משנפטר לא נמצא איש מאנשי הקהילה ראוי להקבר על ידו, וכך שטח נרחב ריק הקיף את קברו.

מאה שנים לאחר מותו של מגלה עמוקות, מאוחר בלילה הגיע יהודי לבוש בלויים לביתו של ראש הקהילה היהודית בקרקוב. משהוכנס העני לבית, הניח על שולחן הבית מספר מטבעות כסף, ואמר: "הרי לך מאה טלר (Thaler) – מטבע כסף שהיה בשימוש באוסטריה, גרמניה ושווייץ במאות ה-15 עד ה-19). אני רוצה לשלם בהם עבור חלקת הקבר הסמוכה לקברו של ה'מגלה עמוקות". ראש הקהילה, אשר זה עתה התעורר משנתו, היה בטוח כי הזר מתלוצץ וחשב בליבו: "וכי מדוע ירצה הקבצן להקבר על ידי ה'מגלה עמוקות"? הוא הגיע למסקנה כי מדובר במשוגע, וכי עדיף לו לקבל את הכסף ולתיתו לצדקה, מאשר להתווכח על הנושא באמצע הלילה עם אדם מופרע. קיבל ראש הקהילה את הכסף, וחזר למיטתו.

למחרת בבוקר קרה דבר מוזר: אדם לא ידוע בקהילה נפטר באמצע התפילה. ראש הקהילה זיהה מיד את הקבצן אשר נתן לו את מטבעות הכסף בליל אמש, אך לא הורה על קבורת הקבצן סמוך לקברו של ה'מגלה עמוקות, וזאת הן משום שלא יכול היה לספר לחברי הקהילה כי מכר את המקום בבית הקברות עבור מאה טלר, והן משום שלא היו עדים לעסקה. הקבצן נקבר בקצה בית הקברות, ואת מאה הטלר נתן ראש הקהילה לצדקה.

באותו לילה הופיע הקבצן בחלומו של ראש הקהילה, ואמר: "קניתי את מקום הקבורה הסמוך לזה של ה'מגלה עמוקות". אני